

Route "Op weg naar Walden"

Deze route is overgenomen uit het boek "100 Jaar Walden", een uitgave van de Vereniging Vrienden van het Spiegel.

Wandeling: duur 1,5 tot 2 uur.

Fietsroute: duur 1,5 tot 2 uur.

Het startpunt van de wandeling en de fietsroute is het station Naarden-Bussum. Aan de voorkant, bij het busstation, steekt u over en gaat de Prins Hendriklaan in. Aan einde van de straat rechts de Brinklaan volgen, tot u links aan de overkant het raadhuis met de klokkentoren ziet. Oversteken en via de publieksingang naar binnen. Wanneer u bij de receptie meldt dat u de Kleine Johannes (1) wilt bekijken, wijzen zij u verder de weg. U moet de gang links uitlopen en aan het einde weer links. Openingstijden Raadhuis: 8.30 - 16.00 uur.

1. De Kleine Johannes Raadhuis Bussum, Brinklaan 35

Van Eeden heeft het Raadhuis niet gekend, want in zijn tijd stroomde er op deze plek nog water. In 1939 en 1941 is de haven gedempt en twintig jaar later werd er het raadhuis geopend. In de ontmoetingsruimte van het raadhuis staat een beeldje van de Kleine Johannes. Deze Johannes is de hoofdpersoon uit het gelijknamige boek, dat behoort tot Van Eedens meest gelezen werk.

De Bussumse docent Saalborn vond het schandig dat de villa Dennekamp, waar Van Eeden lange tijd woonde, zonder pardon gesloopt zou worden. Hij richtte een plaatselijk comité op, dat tot doel had een monument voor Van Eeden op te richten. Het kalkstenen beeldje van de kunstenares Hudig werd in juni 1950 onthuld. Lange tijd was er discussie over de plaats waar het beeld moest komen te staan. Was de Dr. Frederik van Eedenweg niet de meest geschikte plek? Of juist het rozentuintje in het park Bantam, waar Van Eeden volgens zijn zoon zo graag rondwandelde?

Uiteindelijk werd gekozen voor de Kom van Biegel, tegenover de plaats waar de villa Dennekamp stond.

's Winters moest Johannes ingepakt worden, omdat hij anders kapot kon vriezen. Buiten het winterseizoen was hij ook niet veilig en werd herhaaldelijk met verf beklad. Nadat het beeldje in 1970 voor de zoveelste keer van zijn sokkel was gewaaid en in stukken op de grond lag, werd het opgeslagen in de gemeentewerf. In 1976 kreeg mevrouw Hudig opdracht het te restaureren en sinds september 1977 staat de Kleine Johannes veilig in de ontmoetingsruimte van het raadhuis.

Jaarlijks reikt de gemeente Bussum een verkleinde replica van het beeldje uit aan een verdienstelijke burger. De tekst op het beeldje ' Waar de mensheid is en haar weedom daar is mijn weg' komt uit De Kleine Johannes.

Brinklaan oversteken en naar rechts de Eslaan in.

Aan het einde rechts rond het beeld van het mannetje met de hoed de Vlietlaan in en vervolgens het spoor oversteken. Kijk even achterom naar de oude tegeltableaux op de panden 2 en 6 aan de Stationsweg, waarmee reclame werd en wordt gemaakt voor de cacao en chocolade van Van Houten en Benschoten.

Schuin links de Nieuwe 's-Gravelandseweg in. Aan uw linkerhand - na de afslag van de Graaf Wichmanlaan - staat een boerderij-villa (2).

2. Villa Beukenoord - hoek Nieuwe 's-Gravelandseweg en Graaf Wichmanlaan

Op de plaats van deze boerderij-villa stond vroeger de villa Beukenoord.

Toen Van Eeden en Martha van Vloten zich in 1886 verloofden, huurden ze dit huis. In het ruime huis met grote tuin ontvingen ze regelmatig bezoek. Logés waren er altijd welkom. Van Eeden en Martha van Vloten woonden tot 1893 in de villa en verhuisden

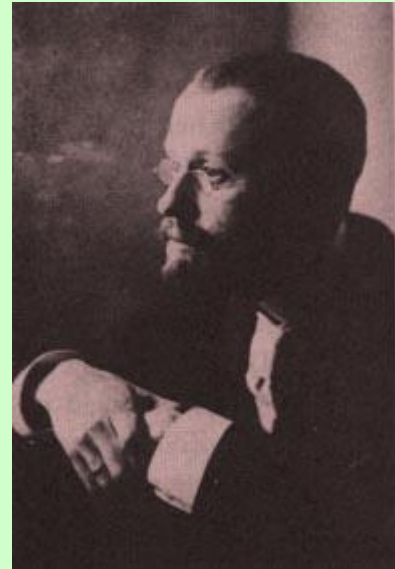
toen naar villa Dennekamp.

Oversteken en rechts de Meerweg in. Bij de prachtige Jugendstil villa Vreeburg gaat u de Parklaan in. Al snel staat aan uw rechterhand een grote oranje-gele villa op Parklaan 35 (3).

3. Jan Veth - Parklaan 35

In de villa met de naam 'Op den akker' (zie gevelsteen) woonde de schilder Jan Veth. Er is veel aan dit huis verbouwd, maar het grootste gedeelte verkeert nog in oorspronkelijke staat. Later kwam hier een groep nonnen wonen, die het het Olavshuis hebben genoemd en achter een kapel aan lieten bouwen.

Hoewel Veth vooral bekend is geworden door zijn schilderswerk, was ook hij actief op het literaire vlak. Samen met Willem Kloos en Albert Verwey (1865-1937) haalde Veth de grootste stunt in de geschiedenis van de Tachtigers uit. Gezamenlijk schreven zij het 2000 verzen tellende gedicht Julia in de romantische stijl die zij zo verguisden, maar door velen erg geliefd was. Door de officiële kritiek werd het met groot gejuich binnengehaald. De jonge schrijvers hadden hiermee laten zien dat in principe iedereen dit soort poëzie kon maken, zonder dat er oprechte emoties bij aan de pas hoefden te komen.

Van Eeden zocht Veth regelmatig op en mocht dan in zijn atelier schilderen. Hij vond Veth 'een lieve jongen en een groot schilder'. Zowel Van Eeden, als Martha werden door Veth op zijn schildersdoek vastgelegd. In de villa Dennekamp hadden de Van Eedens een door Veth gemaakt schilderij hangen.

Parklaan uit. Op kruispunt met de Willemslaan staat een oud huis met een torentje. Vanuit dit torentje keek men vroeger uit over de haven van Bussum. Vervolg de Parklaan tot kruispunt Nwe 's Gravelandseweg. Links op de hoek staat een witte, vierkante villa (4).

4. Pension Parkzicht - Parklaan 4

In dit huis woonde van 1896 tot 1905 de dichter Willem Kloos (1859-1938). De pensionhoudster mevrouw Linn, speelde tot groter ergernis van Kloos regelmatig piano. Van Eeden leerde Kloos kennen tijdens zijn studietijd in Amsterdam. Samen met enkele literaire vrienden richtten zij het tijdschrift Flanor op en in 1885 kwam onder redactie van hen de eerste aflevering van De Nieuwe Gids uit. Kloos dichtte in die tijd zijn bekende dichtregels:

"Ik ben een God in het diepst van mijn gedachten, En zit in 't binnenst van mijn ziel ten troon."

Hij was voorstander van het uitdrukken van persoonlijke emoties in poëzie.

De relatie tussen Van Eeden en Kloos kende nogal wat hoogte- en dieptepunten. Kloos was geestelijk instabiel en klopte herhaaldelijk bij psychiater Van Eeden aan voor hulp. Door zijn drankproblemen verwaarloosde Kloos zijn redacteurschap van De Nieuwe Gids en de overige leden probeerden hem weg te werken. In 1896 nam Van Eeden Kloos een aantal maanden bij zich in huis. Vrienden waarschuwden hem voor de verwarde Kloos, die door de alcohol al een gedeelte van zijn denkvermogen had verloren. Van Eeden schreef in een brief aan een vriend:

"Ik help hem vooral uit medelijden, omdat hij er mij om gesmeekt heeft en ieder ander hem in de steek liet, maar van een diep inzicht of begrip van wat hij gedaan heeft merk ik niet veel."

Herman Gorter wilde alleen nog maar bij de Van Eedens langs komen wanneer Kloos de deur uit was. In 1894 vertrok Kloos weer naar Amsterdam en nadat hij in 1900 trouwde verdween hij uit het leven van Van Eeden.

Rechtsaf de Nwe 's-Gravelandseweg in, langs het Biegelplantsoen. Aan de rechterkant staat een aantal appartementen, waar vroeger drie villa's stonden. Op de plaats van de meest linkse flat stond vroeger villa Dennekamp (5).

5. Villa Dennekamp

In 1893 verhuisden de Van Eedens naar Villa Dennekamp. De naam is afkomstig van het grote dennenbos dat hier vroeger stond. Het huis werd ontworpen door Berlage en kostte Van Eeden tienduizend gulden. Met de helderrode pannen en het gekleurde hout, moet het een prachtig huis geweest zijn. Het was erg mooi gelegen aan de rand van de heide en de weilanden en had bovendien een grote tuin met vruchtbomen.

Aan de overkant van de vijver stond vanaf juni 1950 de Kleine Johannes, op de plaats waar nu het bronzen beeld Atlanta van Nic Jonk staat. In 1977 werd de Kleine Johannes verplaatst naar de ontmoetingsruimte in het raadhuis (zie punt 1).

Nwe 's-Gravelandseweg blijven volgen tot nr. 66 (6).

6. Villa Gorter - Nwe 'sGravelandseweg 66

Het is bijna niet voor te stellen dat dit pittoreske huisje gebouwd is door Berlage, die toch bekend staat om zijn robuuste ontwerpen.

In de loop van het jaar 1893 verhuisde de dichter Herman Gorter (1864-1927) van Amsterdam naar dit huis in Bussum en kwam dus bij de Van Eedens in de straat te wonen. Gorter was een bekende van Van Eeden sinds de oprichting van De Nieuwe Gids. Hij debuteerde in 1889 met *Mei*, een groot lyrischepisch gedicht. Het werd erg lovend ontvangen door de kritiek, waarmee Gorters naam gevestigd was. Vanaf 1890 werden Van Eeden en Gorter echte vrienden. Ze gingen

dagelijks zwemmen en ook speelden ze samen tennis, cricket en schaak. Over de oprichting van Walden was Gorter niet zo te spreken. Van Eeden sprak in een debat in 1903 over het 'experiment Walden', waarna Gorter hem verweet 'vivisectie op arbeiders' te plegen.

Nwe 's-Gravelandseweg uitfietsen of naar links een stukje door het bos lopen; u moet dan de eerste mogelijkheid naar rechts inslaan om terug te keren op de Nwe 'sGravelandseweg.

U bent nu op het terrein waar de kolonie Walden lag. Aan weerszijde van de grote doorgaande weg liggen een aantal huizen, voorzichtig oversteken. Eerst aan de rechterkant de bakkerswoning (7) en De Lelie (8) op nr. 86.

7. De witte woning

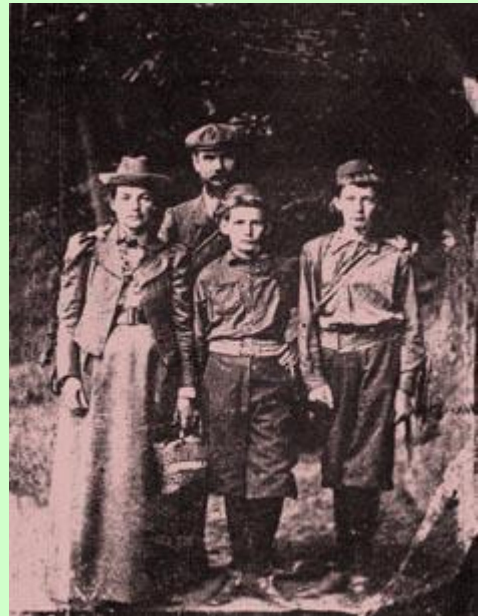
In het witte huisje aan de kant van de weg woonde in de beginjaren van Walden de timmerman Willem van Riet. Hij was een van de eerste kolonisten. Het huis werd in 1899 tegelijk met de Lelie gebouwd, en beiden zijn van de hand van Willem Bauer. De architect Bauer was aanvankelijk patiënt van Van Eeden, die hem behandelde voor zijn depressies. Hij was een van de medeoprichters van Walden en ontwierp de hutten.

Na Van Riet woonde bakker Gerrit de Haer hier. De bakkerij, die op de Franse Kampweg bij de villa Cruysbergen stond, liep erg goed. In 1906 waren er maar liefst vijftien bakkers in dienst. Eigenlijk liep het allemaal iets te goed: door het vele personeel dat aangenomen moest worden kreeg De Haer het gevoel dat hij meer en meer een 'echte patroon' werd. In 1903 kwam ook zijn broer in de bakkerij werken en werden de taken weer wat meer verdeeld.

8. De Lelie - Nwe ' s Gravelandseweg 86

Wanneer u voor het hek staat, kunt u De Lelie (het laatste huis in de rij) zien liggen. Deze villa werd net als De Maerle, die even verderop staat, door Willem Bauer gebouwd. Sinds februari 1899 bewoonde het gezin Van Eeden De Lelie en bruisde het huis van leven door de vele logés. Van Eedens vrouw Martha moest niet zoveel hebben van de idealen rond Walden.

Officieel maakten Martha en de kinderen geen deel uit van de kolonie. In de Lelie werden voordrachts avonden gehouden voor de bewoners. Het was hoofdzakelijk Martha die les gaf in culturele en sociale onderwerpen. Nico van Suchtelen noemde dit later de 'verplichte culturele onderbouwing'.

Rondom het huis lagen graslanden en boomgaarden en je kon vandaar naar de villa Cruysbergen lopen. Achterin de tuin lag de schrijvershut van Van Eeden die later verplaatst is naar het huisje van Truida Everts.

9. De Maerle - Nwe ' s-Gravelandseweg 77

Aan de overkant van de weg woonde sinds 1899 Betsy van Hoogstraten in De Maerle. Deze prachtige villa is, net als De Lelie, van de hand van Willem Bauer. Van Eeden leerde Betsy kennen toen hij getrouwd was met Martha. Al snel waren ze

verliefd, maar ze deden er alles aan om hun relatie platonisch te houden. Na het overlijden van haar man, kwam Betsy op Walden wonen. In tegenstelling tot Van Eedens vrouw Martha, voelde Betsy wel voor de idealistische levenswijze. Met haar kinderen woonde ze lange tijd op het kolonieterrein, totdat Truida Everts in het leven van Van Eeden verscheen. Betsy kon het niet verkroppen dat haar Frederik een nieuwe liefde had gevonden en vertrok. Contact hield zij nog wel met Van Eeden, per brief en af en toe zochten ze elkaar op. Haar dochters Carry en Mary maakten ook deel uit van de kolonie.

Oversteken en stilstaan bij nr. 96 (10).

10. Hut Carry van Hoogstraten - Nwe ' s-Gravelandseweg 96

Wanneer u tussen de bomen doorkijkt, ziet u een hut liggen. Het heeft nu een bedekking van dakpannen, maar u herkent het doordat het lager en voor een gedeelte in de grond ligt. Deze hut werd speciaal voor Carry van Hoogstraten, de dochter van Betsy, gebouwd. Tijdens de periode dat ze op Walden verbleef, deed zij de boekhouding. Later trouwde Carry met Nico van Suchtelen.

Rechts de hoek om en het fietspad langs de Franse Kampweg volgen.

11. Dominee De Koe en secretaris Emons - Franse Kampweg 2

Het witgepleisterde huisje dat u vanaf de weg ziet, is in 1910 rigoureuus verbouwd. In 1902 was het een aparte woning met een asymmetrisch dak. Grappig is dat de voordeur (nog steeds) aan de achterkant van het huis zit. Hieruit blijkt hoe zeer de Walden bewoners op hun eigen kring en terrein waren gericht.

In het huisje heeft Dominee de Koe gewoond. De Koe was lange tijd predikant bij de marine. Toen hij het kind van een hoge officier en dat van een matroos niet in dezelfde dienst mocht dopen, trad hij uit zijn ambt. De idealen van Walden spraken hem aan en ruim een jaar woonde hij op Walden. Tussen Van Eeden en De Koe ontstonden grote meningsverschillen. De Koe vond dat Van Eeden te veel reisjes naar het buitenland ondernam en ook het gerommel met vrouwen vond hij niet juist. Uiteindelijk vertrok De Koe.

Later woonde de secretaris Frederik Emons in dit huisje. Vanwege de financiële problemen van de kolonie en van Van Eeden, was er iemand van buitenaf nodig om orde op zaken te stellen. Emons had zich persoonlijk aangemeld; graag wilde hij weer 'mens' worden, net als Van Eeden. De samenwerking verliep echter niet soepel en na het faillissement van De Eendracht vertrok Emons. In 1914 zou Emons als autocoureur in dertien uur en twee minuten van Parijs naar Den Haag rijden, vier uur beneden de recordtijd.

Nico van Suchtelen. Het was een van de grotere hutten op Walden, met maar liefst drie kamers en een keuken.

12. Klein Cruysbergen

Aan uw rechterkant ziet u een grote villa, met een bord Oud-Cruysbergen ervoor. Hier stond in Van Eedens tijd de villa Klein Cruysbergen. De familie Broekman die nog een stuk grond op het terrein van de woongemeenschap bezat, weigerde de bewoners toestemming daar overheen te lopen. Hierdoor werd het gebied in twee delen gesplitst; Oost- en West-Walden.

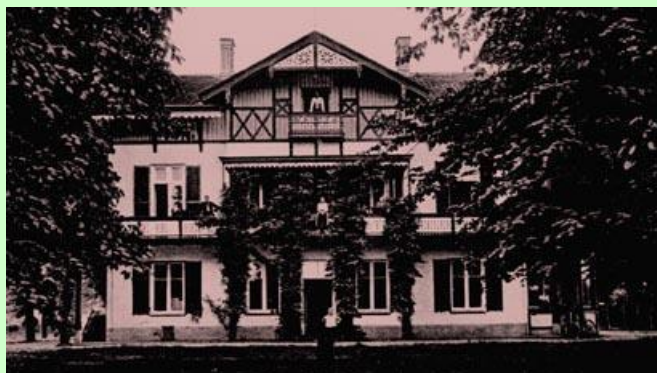
Achterin stond op dit terrein de hut van

Franse Kampweg vervolgen, tot u naar rechts het industrieterrein op kunt.

13. Groot Cruysbergen

Het is moeilijk voor te stellen dat hier de prachtige villa Groot Cruysbergen heeft gestaan. Dit was het hart van de kolonie. Meerdere gezinnen en vrijgezellen woonden in het huis en er was altijd ruimte voor gasten. Vanaf 1907 woonde Van Eeden hier met Truida Everts.

Op het terrein heeft lange tijd de kartonfabriek Van Meurs gestaan. Toen in 1970 de fabriek afbrandde is ook de villa verwoest.

De weg vervolgen tot de groene schutting, nr. 22. De huidige bewoners van het huisje van Truida Everts (14) hebben het ' Hof van Eeden' genoemd. Tijdens de manifestatie weken (1 t/m 21 juni 1998) kunt u vrij het privé-terrein op. Wanneer u buiten deze weken het huisje en de schrijvershut (15) van dichtbij wilt bekijken, wordt u verzocht een afspraak met de fam. de Graaf te maken: ma t/m vr 9.00-10.00 uur, tel. 035-6914238.

14. Huisje Truida Everts - Franse Kampweg 22

Aan het pad staat links een huisje met rood-witte luiken. Hierin heeft Truida Everts gewoond. Zij kwam daar eind 1899 wonen en Van Eeden was direct onder de indruk van haar. Een poos hadden zij een verhouding, die eigenlijk geheim moest blijven. Dat Truida als vriendin van Van Eeden allerlei privileges kreeg, zette bij de andere bewoners kwaad bloed. Zij hoefde bijvoorbeeld niet te werken, zoals alle anderen op Walden.

Eens per week assisteerde zij de wasvrouwen. Door veel bewoners en vrienden van Van Eeden werd zij met de nek aangekeken. In 1907 scheidde Van Eeden van Martha van Vloten en trouwde hij met Truida.

Ook de moeder van Van Eeden heeft in dit huis gewoond; van 1913 tot en met 1915 werd zij hier verpleegd.

Een pad loopt links achter het huis naar de hut van Van Eeden (15).

15. Schrijvershut van Van Eeden

Dit is de hut die eerder bij De Lelie stond en na het faillissement verhuisd is naar deze plaats. In 1897 ontdekte Van Eeden tijdens een wandeling op de Veluwe met Martha en de kinderen een huttenkolonie van bosarbeiders. In zijn dagboek noteerde hij:

"Ik heb nu nog maar een ideaal, mijn leven door te brengen in zoo' n hut, in dat bosch. "

In deze hut kwam Van Eedens wens uit. Hij trok zich hier terug wanneer hij rustig wilde werken. Hij schreef hier onder andere aan Van de koele meeren des doods. Soms overnachtte hij ook in de hut, maar vaak sliep hij gewoon in De Lelie.

Hier scheiden fiets- en wandelroute

Voor wandelaars is de route als volgt: Het industrieterrein af en terug naar links de Franse Kampweg op. Bij de rotonde steekt u de Nwe ' s-Gravelandseweg over. Op de hoek staat u even stil bij nr. 81 (16).

16. Adriaan van Oordt - Nwe ' s-Gravelandseweg 81

Het houten huis dat hier staat, is op dezelfde plaats gebouwd als waar in de tijd van Walden een soortgelijke woning stond. Van 1899 tot 1901 woonde hier de schrijver en medeoprichter Adriaan van Oordt. Voorin de tuin stond ook een hut, waar hij in werkte. Deze hut werd in 1968 afgebroken vanwege de verbreding van de Franse Kampweg.

Dit is tevens de terugweg voor fietsers

Net voorbij de woning naar links het schelpenpad op over de hei. Het pad blijven volgen, tot en met het verharde deel. Aan het einde links af langs het parkeerterrein van het zwembad. Vervolgens rechts de Nwe Hilversumseweg op. Op de T-splitsing rechts af tot het einde, waar aan uw linkerhand de ingang van de Oude R.K.

Begraafplaats is. Op de begraafplaats gaat u om het bomenrondje heen en loopt recht tussen de bomen door tot aan het graf van Van Eeden (17).

Openingstijden begraafplaats: 9.00 uur tot zonsondergang.

17. Graf van Van Eeden - Oude R.K. Begraafplaats

Hier ligt Van Eeden samen met Truida Everts begraven. Op het graf staat de spreuk 'Requiem aeternam donna ei domine et lux pepetua luceat ei' wat 'Geef hem de eeuwige rust, Heer, en moge het eeuwig licht hem verlichten' betekent.

Met het graf van Van Eeden bent u aan het einde van de route gekomen. Vanaf station Bussum-Zuid kunt u met de trein terug naar Naarden-Bussum. Natuurlijk kunt u ook zonder trein terug: de Nwe Hilversumseweg weer in en rechtdoor de pittoreske Spiegelstraat uit tot en met de Lindenlaan. Daar naar rechts het spoor over en naar links de Stationsweg in, die uitkomt bij het station.

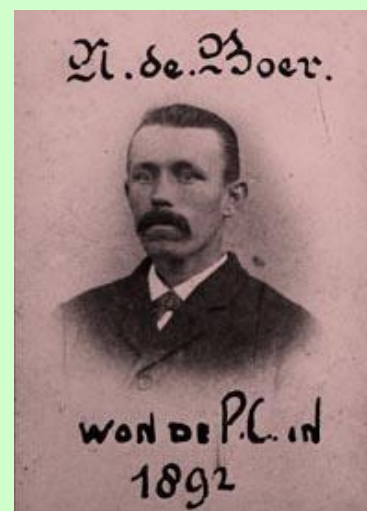
Vervolg fietsroute walden vanaf punt 15

U fietst het industrieterrein af en volgt het fietspad naar rechts tot het benzinstation. Het fietspad loopt aan de overkant verder, langs het landgoed Bantam, naar 'sGraveland. Aan de overkant stroomt 't Luije Gat, waar al in de negentiende eeuw grappen over werden gemaakt. Volgens omstanders was het geen toeval dat voor de kolonie juist het terrein bij dit stroompje was uitgekozen.

Op de T-splitsing houdt u links aan en vervolgens steekt u rechtsaf de weg over. U komt langs Bistro 't Swaentje en over de Stichtse Kade fietst u richting Ankeveen (in de verte ziet u de kerktoren). Dit pad komt uit op Stichts End, u gaat hier links. Op de T-splitsing rechtsaf de Middenweg in (Nederhorst den Berg). Stoppen bij de Middenweg 115 (bedrijvenpark Nieuw Walden in aanleg). In de verte ziet u de boerderij De Nieuwe Harmonie (18) liggen. U kunt rustig het pad op fietsen, de eigenaar heeft er geen bezwaar tegen wanneer u het huis op gepaste afstand bekijkt.

18. Boerderij De Nieuwe Harmonie - Middenweg 115

Van Eeden kocht eind 1902 een stuk grond van 20 hectare in de Horstermeerpolder. Op deze plek wilde Van Eeden een dependance van Walden stichten. Voor het terrein moest hij f 1.400,- betalen, wat hij alweer van zijn moeder leende. Uiteindelijk kostte de hele onderneming hem ruim f 8.000,- Maar Van Eeden was optimistisch gestemd en hoopte dat de groenten op de goede bouwgrond beter zouden groeien dan in Walden, waar de grond veel te droog en dor was.

In datzelfde jaar begon Nanne de Boer, een Friese tuinder die tot dan toe op Walden had gewoond, enthousiast op dit terrein te verbouwen. De Boer had onvrede met de manier waarop Van Eeden de zaken op Walden regelde en hoopte het beter te doen. Hij wilde bijvoorbeeld liever geen idealistische bewoners, die enkel voor ruzie zorgden, maar juist vaklieden en arbeiders. Nieuw Harmonie kreeg zijn naam van de

Amerikaanse kolonie New Harmony, in 1825 opgericht door Robert Owen.

Aan de overkant startte in 1904 een vroegere vriend van De Boer een melkveebedrijf. De natuur was deze Bierma goed gezind en al snel ging het hem economisch veel beter dan De Boer, die door muizen en natte zomers werd geplaagd.

Van Eeden stelde voor om de twee bedrijven samen te voegen, maar Bierma zag daar niets in. Uiteindelijk vertrok De

Boer naar elders in de polder om een eigen zaak te beginnen. Toen Walden in grote financiële problemen kwam, kocht De Boer de boerderij in de Horstermeer terug.

U fietst terug naar het punt waar u Nederhorst den Berg binnenreed, en u gaat nu rechtsaf de Herenweg in. Die rijdt u uit tot Noordereinde. Deze weg oversteken en het Ankeveensepad op fietsen richting Spanderswoud. Aan het einde links af. Voor het landgoed Bantam naar rechts en bij de paddestoel weer naar links richting Bussum. U komt uit op de Franse Kampweg, hier gaat u naar rechts en vervolgt vanaf de rotonde (punt 16) dezelfde route als de wandelaars.